

„Pannes maa tankikolonnide mürinaga vappuma...”

„Kuid vabastamise ja kätemaksu tund on lähedal! Punaarmee tuleb, pannes maa tankikolonnide mürinaga vappuma, kattes taeva oma lennukite tiibadega...”

Ütleme kohe välja, et selle teksti kirjutas nõukogude kirjanduse klassik A.N.Tolstoi hoopis teisel ajal ja teise sündmuse kohta. Sel päeval (18. septembril 1939.a) liikus edasikaebamisele mittekuuluv „vabastamine“ mürinäl ja lagonal Ida-Poolasse. Aga 23. juuni 1941.a varahommikul liikusid 1. ja 10. mehkorpuse tohutud kilomeetritepikkused tanki-, suurtükivedukite- ja autokolonnid hoopis teises suunas.

Siinkohas on õige aeg katkestada 1941. aasta juuni sündmuste edastamine ja selgitada lugejale – mida siis kujutas endast „mehhaniseeritud korpus“?

Teist Maailmasõda võib olulisel määral nimetada tankisõjaks. Just võimsad, operatiivselt iseseisvad tankikoondised said tol epohhil suurte pealetungioperatsioonide läbiviimise peamiseks instrumendiks. Ja kuna me asusime 1941. aasta Punaarmee reaalsete rünnakuvõimaluste väljaselgitamisele, siis ei saa me ilma nõukogude mehkorpusega lähemalt tutvumata kuidagi hakkama.

Punaarmee mehhaniseeritud korpustel oli ühine struktuur, mis kinnitati viimast korda 1941.a. veebruaris. Mehkorpuse koosseisu kuulusid:

- kaks tankidiviisi
- üks motoriseeritud diviis
- üksik mootorratturite polk
- arvukad spetsialiseeritud väeosad (üksik sidepataljon, üksik motoriseeritud sapööripataljon, korpuse lennueskadrill jne)

Iga diviisi koosseisus oli omakorda neli polku. Tankidiviisis oli kaks tankipolku, motoriseeritud laskurpolk ja mehhaniseeritud suurtükipolk (12 haubitsat kaliibriga 122 mm ja 12 haubitsat kaliibriga 152 mm).

Motoriseeritud diviisis oli kaks motoriseeritud laskurpolku, kerge tankidega komplekteeritud tankipolk ja kahuritega varustatud suurtükiväepolk. Peale selle oli igas diviisis oma sidepataljon, luurepataljon, pontooni- ja sillapataljon, õhutõrjedivisjon, arvukad inseneritehnilised teenistused. Motoriseeritud diviisi koosseisus oli veel (vaenlase tankidega kohtumise juhtumiks) oma üksik tankitõrjedivisjon (30 kahurit kaliibriga 45 mm).

Nagu me näeme, püüdlas nõukogude väejuhatas selle poole, et nii iga diviis kui ka korpus tervikuna omaksid maksimaalset operatiivset iseseisvust. Korpusekomandöri käsutuses oli oma tankitaraan – neli tankidiviiside tankipolku, mis olid relvastatud peamiselt keskmiste ja raskete tankidega. Oli oma suurtükiväegrupp – kolm mehhaniseeritud suurtükiväepolku, mis suutsid läbimurdekohal vaenlase kaitse murda. Oli ka oma mehhaniseeritud „ratsaväelaava“ – neli motoriseeritud laskurpolku, kerge tankide polk ja mootorratturite polk. Lisaks veel omad õhutõrje-, side- ja luurevahendid. Isegi omaenda luurelennuvägi – korpuse lennueskadrill, mille relvastuses oli 15 lennukit U-2 ja R-5 (U-2 suutis teatavasti lendu tõusta ja maanduda igalt metsalagendikult ning hävitada neid „ootamatu löögiga lennuväljade pihta 22. juuni hommikul“ oli põhimõtteliselt võimatu). Ainult V.Suvorov teab, kuidas saab selliselt „kükloobilt“ silma välja lüüa...

Peamise osa mehkorpuse relvastusest moodustasid **1031 tanki**. Need jagunesid järgmisel viisil: motoriseeritud diviisi koosseisus oli ette nähtud 264 kerge kiirtanki BT-7, kummaski tankidiviisis oli 63 rasket tanki KV, 210 keskmist tanki T-34, 26 BT-d ja 76 kerge (nende hulgas ka leegiheitjatega varustatud) tanki T-26. Kokku 375 tanki. Lisaks olid veel luurepataljonide relvastuses 17 ujvutanki T-37 või T-38.

Lisaks oli mehkorpuse relvastuses veel selline relvastusliik, mis Wehrmachtil relvastusest puudus – nimelt kahuritega soomusautod: 18 motoriseeritud diviisis ja 56 kummaski tankidiviisis. Relvastatud olid need soomusautod (BA-10) 45-mm kahuriga 20K s.o ületasid relvastuse võimsuselt saksa tanke Pz-I, Pz-II ja Pz-38(t), mis moodustasid kokku umbes 56 % Wehrmachti tankigruppide tankipargist. Arvestades ka kergeid kuulipildujatega soomusautosid (BA-20), oli mehkorpuses **268 soomusautot**.

1941.a. veebruaris võeti vastu otsus formeerida **KAKSKÜMMEND ÜHEKSA** sellist mehhaniseeritud korpust, mis tähendas tankivägede arvukuse tõstmist 30 tuhande tankini: kaks korda rohkem kui oli tanke Saksamaa, Inglismaa, Itaalia ja USA armeedes kokku.

Samal ajal planeeriti Wehrmachtil Nõukogude Liitu sissetungiks **NELJA** tankigrupi loomist. Saksa tankigrupil polnud ei kindlat vägede koosseisu ega ka kindlat koosseisulist tankide arvu.

Näiteks oli kõige nõrgemas tankigrupis (Hoepneri 4.TG) kolm tankidiviisi (1., 6. ja 8.) ja kolm motoriseeritud diviisi, kokku 602 tanki.

Kõige võimsamas Guderiani 2.TG-s oli viis tankidiviisi (3., 4., 10., 17. ja 18.), kolm motoriseeritud ja üks ratsaväediviisi ning üksik motoriseeritud rügement „Großdeutschland“, kokku 994 tanki.

Kokku oli nelja tankigrupi koosseisus 22. juunil 1941.a. **3266 tanki** s.o keskmiselt **817 tanki** igas grupis.

Tõe huvides tuleb märkida, et kaotades nõukogude mehkorpusele tankide arvus, ületas Wehrmacht tankigrupp seda tunduvalt (2-3 korda) isikkoosseisu arvus. Näiteks oleks Guderiani tankigrupis täieliku komplekteerimise korral olnud üle 110 tuhande sõduri, samal ajal kui nõukogude mehkorpuse koosseisus oli ette nähtud 36080 inimest.

Sellel näilisel vasturääkivusel oli lihtne seletus. Valmistudes sõjaks Nõukogude Liiduga, käskis Hitler suurendada tankidiviiside arvu kaks korda – 10-lt 20-ni. Seda tehti lihtsa jagamise teel, vähendades tankirügementide arvu diviisis kahelt ühele. Selle tulemusena oli saksa tankidiviisis ühe tankirügemendi kohta kaks jalaväerügementi, kusjuures enamus sellest jalaväest ei liikunud sugugi soomustransportööridel (nagu vanades nõukogude filmides), vaid erinevat tüüpi trofeeveoautodel. Wehrmacht maavägede staabiülem Halder märkis oma kuulsas päevikus (1941.a 22. mai sissekanne), et Guderianil oli 17.tankidiviisis tervelt 240 erinevat tüüpi autosid(!) Kuidas hooldada välitingimustes sellist liikuvat automuuseumi?

Wehrmacht motoriseeritud diviisis tanke ei olnud. Mitte ühtegi. H.Hoth kirjutab, et tema tankigrupi motoriseeritud diviisid olid formeeritud tavalistest jalaväediviisidest ning autod saadi „alles viimastel kuudel enne sõja algust, aga 18. diviis ainult paar päeva enne koondumisrajooni liikumist“.

Faktiliselt kujutas Wehrmacht tankigrupp endast suurt motoriseeritud jalaväekoondist, mida oli tugevdatud mõne (3 kuni 5) tankirügemendiga. Jätkates omal ajal V.Suvorovi poolt algatatud „zooloogilist“ võrdlust, võime nimetada saksa tankigruppi võimsaks ja raskeks pühvliks, Punaarmee mehkorpust aga paindlikuks ja kiireks leopardiks.

Päris looduses oleks nelja pühvli ja kahe tosina leopardi võitluse tulemus ette kindel. Ning ka Punaarmee kõrgem juhtkond ei kahelnud oma „leopardide“ võimetes, vaid tegid kõige julgemaid plaane Suureks Sõjaretteks.

„...Tankikorpused tungivad lennuväe massilisel toetusel vaenlase kaitsevööndisse, lammutavad ta tankitõrjesüsteemi, hävitavad möödaminnes ka muu suurtüükiväe ning liiguvad operatiivsügavusse... Eriti efektiivne on mehkorpuste kasutamine kontsentriselt, kus need mehkorpused moodustavad oma purustava löögiga „tangid“ vaenlase edasiseks hävitamiseks... Sellise tegutsemise juures me arvestame, et paar tankikorpust pealöögi suunal annavad mõne tunni jooksul hävitava löögi ning haaravad kogu taktikalise sügavuse 30-35 km ulatuses. See nõuab tankide ja lennuväe massilist kasutamist ning see on uute tankitüüpide puhul võimalik“ – niimoodi kandis Punaarmee auto-tankivägede Peavalitsuse ülem armeekindral Pavlov õigustatud uhkusega ette kuulsal Punaarmee kõrgema juhtkonna nõupidamisel 1940.a detsembris.

„...Edasise pealetungi tempo peale taktikalise sügavuse ületamist on kiirem ning ulatub kuni 15 kilomeetrini tunnis... Me leiame, et sügavus 60 km vaenlase tagalas pole piir. Alati on vaja silmas pidada võimalust kiirendamise ja organiseerimise arvelt juba esimesel päeval ületada ka teine kaitseliin ning minna kogu operatiivsügavusse...“

See oli lihtne paberil, aga reaalses elus... Kahjuks oli isegi Hitleril (ehkki teda loeti „poolhulluks jefreitoriks“) niipalju mõistust, et ta ei jäänud lööki ootama, vaid ründas ise. Ründas varem, kui Stalin jõudis oma 29 mehkorpust kuni viimase vindini komplekteerida. Seetõttu tuli sõdida hoopis teistsugust mehkorpustega kui ülaltoodud kirjelduses.

Kõiki 29-t mehkorpust ei õnnestunud 1941.a. juuniks täielikult ettenähtud koosseisuni komplekteerida. Sellest kui eredast ja veenvast näitest meie „sõjaks mittevalmisoleku kohta“ korrutasid alati kõik „ajaloolased“ spetspropaganda ametkonnast. Seejuures unustasid nad alati selgitamast, missuguseks sõjaks siis valmistus (kuid kahjuks ei jõudnud lõpetada ettevalmistusi) „muutumatu rahuarvastav“ stalinlik impeerium, kui ta lõi sellise soomustatud hordi, kus kahurite arv ületas Batu khaani vägedes olnud saablite arvu.

„Me ei arvestanud meie tankitööstuse objektiivseid võimalusi, - kaebab kurvalt oma memuaarides Suure Võidu Marssal, - mehkorpuste täielikuks komplekteerimiseks oli vaja 16000 uut tüüpi tanki... sellist hulka masinaid polnud ühe aasta jooksul praktiliselt kusagilt võtta“.

No kuidas sai Kindralstaabi ülem unustada ta enda poolt 22. veebruaril 1941.a kinnitatud mehkorpuste arendamise programmi?

Kõik mehkorpused jagati 19 „lahingu“, 7 „vähendatud koosseisuga“ ja 4 „teisejärguliseks vähendatud koosseisuga“ korpusteks. Kokku planeeriti 1941.a. lõpuks mehkorpuste ja kahe üksiku tankidiviisi koosseisu 18804 tanki, neist 16655 tk „lahingu“ mehkorpustes.

Teiste sõnadega öeldes oli 19-s „lahingu“ mehkorpuses igapähe keskmiselt sama palju tanke (877 tk), kui palju oli neid keskmiselt igas 4-st saksa tankigrupis.

Arvuliste näitajate osas täideti seda programmi edukalt. Juba 22. veebruariks 1941.a oli mehkorpuste koosseisus 14684 tanki. Aasta lõpuks oli planeeritud juurdekasv 4120 tanki, mis oli tunduvalt vähem kui realselt toodeti (1941. aastal toodeti **6590 tanki**, seal hulgas 1358 KV-d ja 3014 T-34).

Võrdluseks märgime, et sakslased (kelle heaks olevat „töötanud kogu Euroopa“) tootsid 1941. aastal ainult **3094** igat liiki tanke, sealhulgas 678 kerget tšehhi Pz-38(t).

Järgmisel 1942. aastal tootis NSVL-u tankitööstus juba 24718 tanki, seal hulgas 2553 rasket KV-d ja 12527 keskmist T-34. Kokku: 3911 KV-d ja 15541 T-34 kahe aastaga.

Kusjuures see tootmismahd saavutati niisugustes tingimustes, mida Žukov koos Staliniga oleksid võinud ette näha ainult õudusunenägudes: kaks tähtsamat ettevõtet (maailma suurim tankitehas Nr.183 ja riigi ainus tankidivisilite tootja tehas Nr.75) tuli pommitajade all Harkovist Uraalidesse vedada, aga kaks tohutu suurt Leningradi tehast (Kirovi nimeline Nr.185 ja Vorošilovi nimeline Nr.174) jäid blokaadirõngasse. Ei ole mingit mõistlikku alust kahelda selles, et normaalsetes oludes oleks nõukogude tööstus suutnud 1942. aasta lõpuks (nagu see planeeritud oli) kõik 29 mehkorpust täielikult komplekteerida ja ümberrelvastada, milleks oli kokku vaja „vaid“ 3654 KV-d ja 12180 T-34.

Lõpetame nüüd vaidlused ja prognoosid ning lähme selle juurde, mis oli tegelikult olemas. Lahingutegevuse alguseks oli viie läänepoolse SRK koosseisus olevates 20-s mehkorpuses **11029** tanki. Lisaks oli üle **2000** tanki nende kolme mehkorpuse (5., 7. ja 21.) ja üksiku 57.tankidiviisi koosseisus, mis juba kahe sõjanädala jooksul viidi lahingusse Šepetovka, Lepeli ja Daugavpils juures. Sel moel pidi Žukov & Co sõja algul leppima ainult **NELJAKORDSE** ülekaaluga tankides. Seda siis, kui arvestada ülitagasihoidlikult s.o kui mitte arvestada tanke, mis kuulusid ratsaväediviiside relvastusse või asusid sisemaistes SRK-des. Kokku aga oli Punaarmee 1. juuni 1941.a. seisuga **19540 tanki** ja **3258 suurtükiga soomusautot** (ja jällegi ei arvesta me kergeteid ujuvtanke T-37, T-38, T-40 ning tankette T-27).

Olemasolevad tankid jagunesid mehkorpuste vahel äärmiselt ebahütlaselt. Olid olemas peaaegu täielikult komplekteeritud korpused (1., 5. ja 6.), olid korpused (17. ja 20.), kus polnud isegi sadat tanki. Sama kirev oli ka tankipargi koosseis. Suuremas osas mehkorpustes polnud üldsegi uusimaid tanke (KV ja T-34). Mõned (10., 19., 18.) aga olid relvastatud väga viletsas seisukorras olevate 1932-1934. aastatel väljalastud BT-2 ja BT-5 tankidega või isegi kergete ujuvtankidega T-37 ja T-38. Ning samal ajal oli korpuseid, kus oli sadu uusimaid tanke.

Esimesel pilgul on raske mõista sellise formeerimise sisemist loogikat. Igal juhul pole mingit sidet korpuse formeerimise algusaja ja komplekteerimistaseme vahel. Näiteks Rokossovski 9.MK, mille formeerimine algas juba 1940. aastal, koosseisus oli kõigest 316 (teistel andmetel – 285) tanki, aga 1941.a. kevadel loodud 22.MK-s oli sõja alguseks juba 712 tanki.

Aga kui me kanname NSVL-u piiriäärsete rajoonide kaardile mehkorpuste **dislotseerumiste asukohad**, avaneb eesseeva „Groza“ plaan meile oma täies ilus.

Seitse Punaarmee kõige võimsamat mehkorpust, millest igapähe ületas tankide arvu ja kvaliteedi poolest ükskõik millist Wehrmachti tankigruppi, olid enne sõda paigutatud järgmisel, väga loogilisel moel.

Pealöögi pidid andma Edelarinde väed suunaga Krakov–Katowice. Vaat sellepärast asusidki „Lvovi eendi“ teravikus kolm mehkorpust (4., 8. ja 15.). Nende koosseisus oli 2627 tanki, sealhulgas 721 KV-d ja T-34. Kokku aga oli Edelarinde koosseisus kaheksa (!!!) mehkorpust.

Abistava löögi Ljublini-Varssavi suunas pidid andma Läänerinde vasaku tiiva väed – ning Belostoki metsades, just Varssavi maantee juures, leiame me 6.MK (1131 tanki, nende seas 452 uut KV-d ja T-34). Ning veel kolm mehkorpust peitusid „Belostoki eendi“ tihedates metsades.

Edela- ja Läänerinde teise ešelon (Šepetovka ja Orša rajooni) liikusid veel kaks „vägilast“ – 5.MK (1070 tanki) ja 7.MK (959 tanki).

Lõunarinde (Odessa SRK) ja Looderinde (Balti ESRK) vägedele anti palju tagasihoidlikumad ülesanded: kindlalt katta löögigrupeeringute tiibu ning mitte lasta vaenlasel tungida sõjaväeringkonna territooriumile. Seepärast me leiamegi nende koosseisust vaid kaks mehkorpust (kummagil), mis pealegi olid vaid poolenisti komplekteeritud ning vaid vanade tankidega.

Kõik oli lihtne, selge ja täiesti loogiline. Ainukese mõistatusena paistab ainult ühe mehkorpuse asukoht, millest rääkides me seda raamatuosa ka alustasime.